

Etelä-Karjalan maisema- ja kulttuurialueselvitys

Osa 1

Lappeenranta 2006

Etelä-Karjalan maisema- ja kulttuurialueselvitys, osa 1

Etelä-Karjalan liitto
Lappeenranta 2006

Pohjakartat: ©Maanmittauslaitos, lupanro 11/KASU/07

Maankamara -osion piirrokset: GTK, geologi Harri Kutvonen

Kansikuvat: Arto Hämäläinen,

etukansi: vas. vanha Saimaan kanava Kansolassa, oik. valtatie 6 Luumäellä Ensimmäisellä Salpausselällä

takakansi: Suomenkylä Suomenniemellä

ISSN 1235-8185

ISBN 952-9560-26-5

Sisällysluettelo

JOHDANTO..... 5

1. VESISTÖJEN KEHITYS..... 6

 Maan kohoaminen muuttaa jatkuvasti vesistöjä 6

 Ennen viime jääkautta 7

 Mannerjään vetäytymisen aikaiset vesistöt ja Saimaa..... 7

 Muut merivaiheet..... 9

 Järvien kehitys..... 9

 Immalanjärvi..... 9

 Simpelejärvi..... 9

 Kuolimo..... 10

 Pyhäjärvi..... 10

 Kivijärvi..... 11

 Selänalajärvi..... 11

 Kirjallisuus..... 12

2. MAANKAMARA 13

 Maankamara vaikuttaa maisemaan ja kulttuuriin..... 13

 Kaksi erilaista kallioaluetta..... 14

 Kalliosta tuotteeksi..... 17

 Jääkausi muokkasi maaperää 18

 Moreenit..... 20

 Harjut ja deltat..... 21

 Hienorakeinen maapeitto..... 22

 Salpausselät..... 23

 Suot..... 23

 Kirjallisuus..... 24

3. KORKEUSSUHTEET..... 25

 Etelä-Karjalan maankamara on vaihteleva..... 25

 Kallioperä määrää maiseman korkeussuhteet..... 26

 Maakerrokset tasoittavat kallioperän vaihteluita..... 27

 Kirjallisuus..... 32

4. VESISTÖT JA POHJAVEDET..... 33

 Vesi ja vuodenajat elävöittävät maisemaa..... 33

 Luonnon edellytykset..... 33

Vesistömaisema-alueet ja vesistöt.....34

 Saimaa..... 35

 Vuoksi..... 35

 Pienjärvet..... 36

 Jokivesistöt..... 36

 Pohjavedet..... 37

 Veden laatu..... 38

 Kirjallisuus..... 38

5. TIESTÖ JA MUUT KULKUVÄYLÄT JA NIIDEN YMPÄRISTÖT..... 39

 Etelä-Karjalassa on kuljettu monin tavoin..... 39

 Esihistorialliset kulkuväylät..... 39

 Ylinen Viipurintie..... 41

 Tervareitit..... 42

 Suvorovin kanavareitti..... 42

 Saimaan kanava..... 43

 Vesitiet..... 46

 Talvitiet..... 46

 Uittoväylät..... 47

 Rautatiet..... 48

 Maantiet 1700-luvun lopulta nykypäiviin..... 49

 Ilmaliikenne..... 52

 Kirjallisuus..... 52

6. LINNOITUKSET..... 53

 Etelä-Karjala linnoitettu maakunta..... 53

 Muinaislinnat..... 53

 Keskiaikaiset linnoitukset, Viipurin linna..... 55

 Lappeenrannan linnoitus..... 56

 Suvorovin linnoitukset..... 57

 Kärnäkosken linnoitus..... 57

 Taavetin linnoitus..... 58

 Järvi Taipaleen linnoitus..... 58

 Suvorovin kanavat..... 58

 Ensimmäisen maailmansodan linnoitteet..... 59

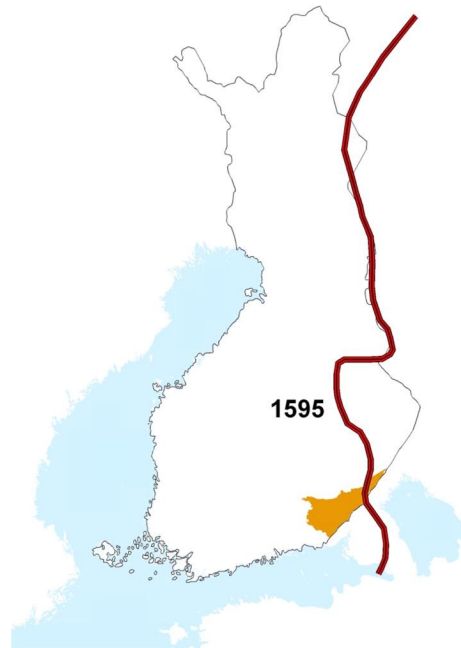
 Salpalinja..... 60

 Kirjallisuus..... 62

Suomen rajat verrattuna nykyiseen alueeseen

Pähkinäsaaren rauha

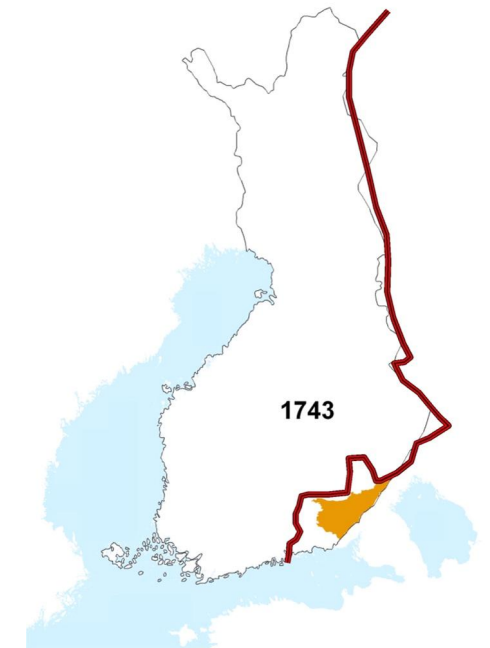
Täyssinän rauha

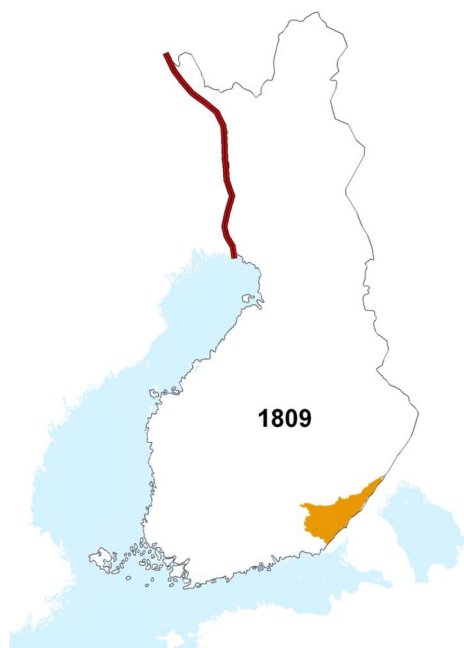
Stolbovan rauha

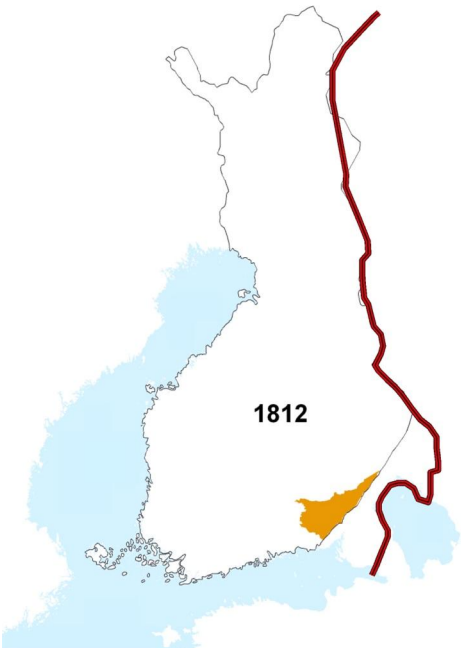
Uudenkaupungin rauha

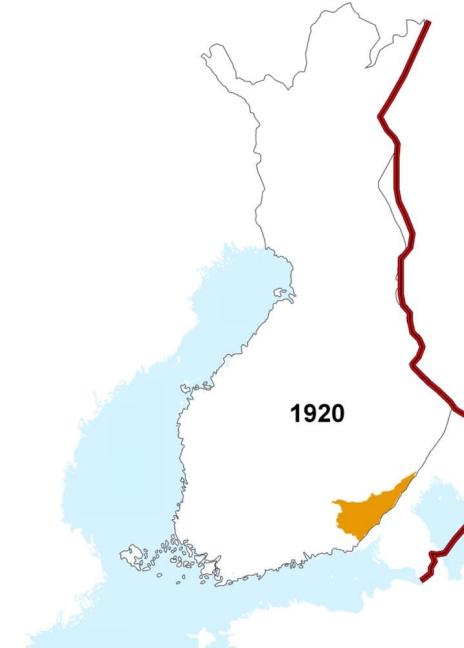
Turun rauha

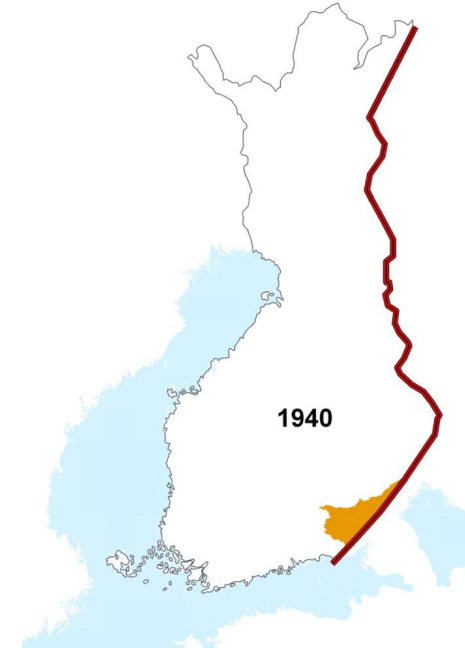
Haminan rauha

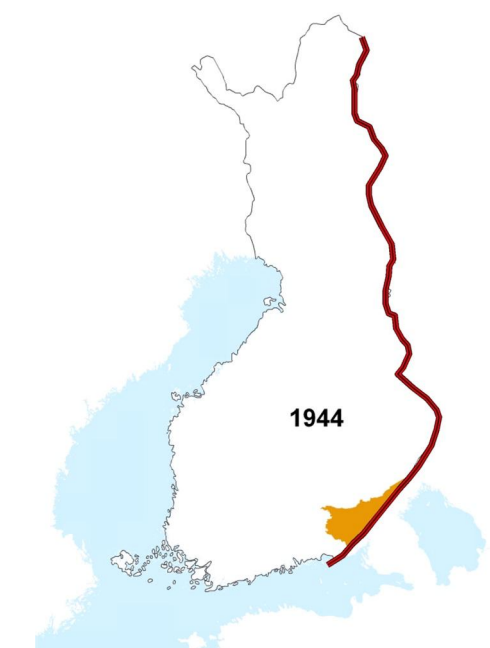
Suomen suuriruhtinaskunnan ja
Venäjän keisarikunnan raja

Tarton rauha

Moskovan rauha

Moskovan välirauha 1944
ja Pariisin rauha 1947

JOHDANTO

Etelä-Karjalan alueen maakunnallinen maisema- ja kulttuurialueselvitys on ensimmäinen koko maakunnan kulttuurimaisema- käsittävä esitys. Sen tavoitteena on luoda kokonaiskuva Etelä-Karjalan maisemahistoriallisista vaiheista ja maisemarakenteesta. Etelä-Karjalan maakuntakaavan tausta-aineistoksi tuotettu selvitys sisältää käyttökelpoista tietoa muunkin ympäristönsuunnittelun ja informaation pohjaksi. Sitä voidaan käyttää alueidenkäytön suunnittelussa maakuntakaavoituksesta kuntakaavoitukseen sekä tiedotus-, julkaisu ja koulutustoimintaan ja sitä kautta eteläkarjalaisen identiteetin vahvistamiseen.

Etelä-Karjalan maisema- ja kulttuurialueselvityksessä käsitellään kulttuuriympäristöä kokonaisuutena ja siinä pyritään muodostamaan kokonaisvaltainen näkemys ihmisen toiminnan vaikutuksesta maakunnan maisemaan. Selvityksessä tarkastellaan kulttuuriympäristön kehitystä ja historiallisen sisällön havaittavuutta nykymaisemassa.

Tämä Etelä-Karjalan maisema- ja kulttuurialueselvityksen osa 1 käsittelee Etelä-Karjalan vesistöjen kehitystä ja niiden eri vaiheita, maa- ja kallioperää, korkeussuhteita, tiestöä ja muita kulkuväyliä sekä linnoitusten historiaa.

Tarkoituksena on jatkaa työtä asutushistorian, rakennuskulttuurin sekä elinkeinojen ja luonnonympäristön osalta ja laatia koko Etelä-Karjalan alueelta maisema-analyysi sekä arvottaa tärkeimmät kulttuurialueet ja -kohteet sekä vyöhykkeet.

Työtä tukevat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VNp 30.11.2000), joiden tavoitteena on edistää kansallisen kulttuuriympäristön ja rakennusperinnön sekä niiden alueellisesti vaihtelevan luonteen säilymistä.

Selvitystä varten perustettiin ohjausryhmä, jossa jäseninä olivat seuraavat henkilöt:

Johanna Forsius, intendentti, Museovirasto, rakennushistorian osasto
Tuula Tanska, ylitarkastaja, Kaakkois-Suomen Ympäristökeskus
Kaija Kiiveri-Hakkarainen, amanuenssi, Etelä-Karjalan maakuntamuseo
Kristiina Korjonen-Kuusipuro, tutkija, Etelä-Karjala-Instituutti
Minna Peltola, tiedottaja, Tiehallinto
Raija Aura, vs. aluepäällikkö, Etelä-Karjalan luonnonsuojelupiiri ry
Maija Haavisto-Hyvärinen, geologi, Geologian Tutkimuskeskus, Etelä-Suomi, maankäyttö ja ympäristö
Seppo Vuokko, biologi, toimittaja
Marjo Wallenius, kaavoituspäällikkö, Etelä-Karjalan liitto, ohjausryhmän sihteeri
Arto Hämäläinen, suunnittelujohtaja, Etelä-Karjalan liitto, ohjausryhmän puheenjohtaja

Raportin laadinnassa on ollut pohjana TKL Matti Hakulisen kirjoittamat tekstit, jota ohjausryhmän asiantuntemuksen ja yhteistyön kautta on muokannut ja koonnut Etelä-Karjalan liiton suunnittelujohtaja Arto Hämäläinen ja kaavoituspäällikkö Marjo Wallenius. Raportin ja sen ulkoasun kartoineen ja kuvineen on työstänyt suunnitteluavustaja Anja Gerdt. Selvityksessä on käytetty pääosin Arto Hämäläisen ottamia valokuvia. Työ on rahoitettu EU:n ja valtion sekä Etelä-Karjalan liiton rahoituksella.